

שקט שלפני ההתפרצות

**ענת לויט: דקירות;
ספרית פועלים;
שירים וסיפורים;
1983; 54 ע'.**

ספר ביכורים זה, של ענת לויט, מכיל 27 שירים, רובם קצרים, וגם קומץ סיפורים, קצרים אף הם ושירים מאד. המשוררת נתפסת מתוך הספר כמהות ספק־נשיית ספק־ילדותית. אמירתה מדויקת מאד, חסכונית ומרמזת. אין למצוא, לכל אורך הספר השתפכות רגשנית, למרות העיסוק האובססיבי בחוויות טראומטיות כמו: מוות במשפחה והבדידות הקשה שטומנת בחובה חוויות ההתבגרות וההתנתקות מהילדות.

תחושה עזה של ריקנות עולה שוב ושוב מתוך השירים: "רגעי הריקים" (עמ' 7); "דממת המדבר בתוכי" (עמ' 8); "מדפי־עץ ריקים" ו"חלל ריק" (עמ' 12) — כשתחושת הריקנות מציפה ומחלחלת גם לתפיסת הקשר בין בני־זוג: "בין שני אנשים מתים זה לזו/יש חלל ריק..." (עמ' 12).

מורגשת מאד הנטייה להתרפק על זכרונות הילדות, בבחינת נוחם: "איך שרצנו אחרי האהבה/ילדים בסופי הקיץ/בסופי הרחובות" (עמ' 9) — אלא שהסדר ששלט באותו עולם השתבש עם השנים.

נושאים אחרים המטופלים בשירים: התפכחות מחלומות על "ברבור אהבה לבנה" (עמ' 7); החלום אף מתקשר, אצל המשוררת עם נכות, המתבטאת ככשלון לממש את החלום: "אילו לחלום היו רגליים/ היה קם ומחבק אותי/ אלא שגם ידיו/ בתוך עגלת נכים/ בתוכה יושבת/ ואינני יכולה לקום" (עמ' 10). חוויות המוות עולה שוב ושוב. בעמוד 15 ישנו שיר יפהפה המדבר על ההפרדה בין המתים — "מי שאלוהים שאף אותם"

— לבין החיים — "מי שנשפו את כאבם העיוור אל החושך". הפרידה של המתים מן החיים ברורה וסופית, וכך האלוהים "שומר את שמורתיהם של המתים, שלא יתערבו בישינים".

בעמוד 22 — שיר קצר, המצליח להעביר תחושה חריפה של מחנק והחמצת האפשרות לקשר עם מושא השיר: "חליפות מגן/ חונקות/ נשימות של שיחה" — כשהמשוררת מסתפקת בתיאור מצב, ללא נקיטת עמדה אקטיבית. ואומנם, נימה של פאסיביות עולה מתוך השורות הכתובות ומקשרת בין השירים. ההתפכחות, הריקנות, החלומות שאינם מוגשמים — מתוארים כגזירת גורל שאין המשוררת מסוגלת לפעול נגדה. האפשרות היחידה לגאולה, לשינוי, הוא ע"י הפרת הבדידות: "שמישהו יחכה שאפתח" (עמ' 24) — כיסופים לגאולה שתבוא מבחוץ.

מעבר לאמירה הקפוצה, החסכונית, המאפיינת את הכותבת, יש הודאה בהרה־געש הרוחח מבפנים, והדימוי הבהיר של הגוף כ"בניין טרום שפוי" (עמ' 25), שתפרים מחזקים אותו לכל יתמוטט — מיטיב להמחישו. התחושה העולה כאן היא של שקט שלפני ההתפרצות, שלפני פריצת הדלת, מאחוריה נעלה עצמה המשוררת מפני חשיפה גלויה יותר של צרכיה.

המהות המשפחתית חוזרת שוב ושוב, בשירים וגם בסיפורים. המוות, שכה מרבה המשוררת לטפל בו, אף הוא חוויה "משפחתית", למשל מות הסבתא: "סבתא לא ראתה/ את שמה/ מתכסה/ אבק/ על דלתי הנעולה" (עמ' 29). האמירה הקומפקטית טובה, לצורך העניין, מן הגלישה לפירוט מילולי מסרבל. דמויות האב והאם דומיננטיות מאד. האב מצטייר כדמות ביקורתית וזונחת: "כמו במשחק השחלת כדורי/ מתכת/ כלוח מחורר/ ניקר במילותיו/ את פגמי/ ושטח את כולם" (עמ' 30). עם האם יש למשוררת קשר חזק, אפילו הזדהות. האם שתמיד נוכחת, מתוארת כמי שהזמן גרף בזרמו, מבלי שהטביעה עליו את חותמה האיש: "...העלבון שנטרק / בדלת השנים / שהיתה פעורה / לבלוע את אמא..." (עמ' 31).

בקומץ מן השירים, עוסקת המשוררת בעצמה, בקיומה האישי־נשי, כאהבה. תחושת ההחמצה דומיננטית בתחום זה, וההתפכחות מחלום האהבה, טומנת בחובה אכזבה מהאהבה המוצעת, בניגוד לאהבה האידיאלית — "פירורי אהבה על השולחן/ שתי צפרים מתות/ בתוך שיחת חולין" (עמ' 33). פירורים, משמע מעט מדי, השולחן (גשמיות) ושיחת החולין — הם ביטוי לשיגרה החונקת את האהבה. זו צריכה היתה להיות משהו גדול וחגיגי בהרבה. "ברבור אהבה לבנה" — כמו בשיר הפותח את קובץ שירה הקטן של המשוררת, קובץ שכולט בו כשטות האמירה, בבחינת חומר נפץ רגשי, המטופל במילים קטנות וחסכוניות, השומרות על האיזון והשפיות.

כאשר לסיפורים — אלה גלויים יותר, רוויי תחושות סובייקטיביות, אפילו סוריאליסטיות, המתוארות בהרחבה וקוטעות את המעט הסיפורי־עלילתי המוגש לנו בסיפורי־שירה אלה. החומרים הסיפוריים לקוחים במידה שווה — מעולמה הנפשי הסבוך של הכותבת, מחד, ומסיטואציות משפחתיות, מאידך. בתוך סיר לחץ משפחתי, יומיומי לכאורה, מוצגות בפנינו דמויות חלשות, דוחות, עריריות, כואבות וחסרות רחמים או חרטה — כשעל כל אלה מנצחות תחושותיה של הכותבת, החורגות וחוזרות אל הבנאליה המשפחתית, הלוכשת כאן אופי מפלצתי.

קשה לדון את הסיפורים באמות מידה סטנדרטיות. הסיפורים הקצרצרים הם, לדעתי, בבחינת שירה מתמשכת. ההרגשה הנוצרת היא כמו בהצצה לתוך עולם שכיר, אך גם מעונת. כוחם של הסיפורים, ככשרונה של הכותבת לתאר את תחושות האנוש השפלות, האפלות — בצורה שאינה מבטלת או מכחישה את הניצוץ האנושי־נסלח, המתגלה אף הוא מתחת לטינה, ההתנכרות, הכחילה, ההתחשכנות ואי־גדלות הנפש.

ענת גורל

עננה טובה למנוע דלקול 20-50

